

Ibn Tufayl: *Historien om Hayy ibn Yaqzan og den østlige visdoms hemmeligheder*, oversat, kommenteret og med efterskrift af Henrik Kaufmann Sørensen, København: Forlaget Vandkunsten 2008, 260 s.

Ibn Tufayl levede og virkede i 1100-tallet - dels i det muslimske Andalusien og dels i Marokko, hvor han var én af adskillige lærde tilknyttet almohadernes hof i Marrakesh. Under Abu Ya'qub (regerede 1163-1184) bestred han flere centrale poster og var stærkt medvirkende til at sikre, at filosofen Ibn Rushd (1126- 1198) blev tilknyttet samme dynasti. Han kendes som forfatter til enkelte digte, bl.a. en lovprisning af Abu Ya'qubs erobring af byen Gafsa i Tunesien, til en slags lærebog i medicin forfattet på et særligt metrisk mål (*rajaz*), der blev brugt i arabisk poesi, og så til det værk, der nu er udgivet i en ny dansk oversættelse med kommentarer og noter udarbejdet af Henrik Kaufmann Sørensen.

Værket handler om Hayy ibn Yaqzan, et barn der vokser op på en øde ø langt borte. Om barnets ophav giver værket to meget forskellige historier. Den ene gør gældende, at han er opstået af en mudderpøl, medens den anden beretter, at han er barn af en prinsesse, der af frygt for sin familie sender det lille barn af sted i en lille kiste. Vind og strøm fører drengebarnet til den ubeboede ø, hvor han tages i pleje af en hjort. Hjorten lader ham die, og senere lærer den ham at finde forskellige spiselige frugter. Hjorten tager sig omsorgsfuldt af ham, og da den senere dør, dissekerer Hayy ibn Yaqzan hjorten. Efterfølgende dissekerer han andre dyr og vinder på den måde indsigt i anatomi.

Han tæmmer en hest og en rovfugl og bliver på den måde i stand til at jage levende dyr, der kan tjene som føde, ligesom han lærer ilden at kende. Ibn Tufayl skildrer derefter, hvorledes Hayy hengiver sig til filosofiske overvejelser, der bringer ham stadig større erkendelse af og indsigt i både dyre- og planteriget. Hayy ibn Yaqzan gør sig efterfølgende betragtninger over himmellegerne og rummet og erkender gennem sine filosofiske overvejelser, at verden må være skabt af Gud. Efterfølgende udvikler han en teknik, der gør det muligt for ham at "tømme sit sind, så kun den Ene og Sande er tilbage", som oversætteren udtrykker det i sit resumé af Ibn Tufayls beretning om Hayy ibn Yaqzan.

Senere kommer en person ved navn Absal til øen, og han lærer Hayy at tale. De drager sammen til Absals land, hvor Hayy forsøger at delagtiggøre befolkningen om sin indsigt i og viden om skabningen. Hayy må dog snart erkende, at de almindelige mennesker ikke er i stand til at forstå hans erkendelse baseret på gradvis udvidet filosofisk erkendelse. For dem bliver den åbenbarede religion en nødvendighed, fordi den kan meddele de troende de konkrete anvisninger, åbenbaringen gør gældende, at de troende lever efter.

Derefter drager han igen sammen med Absal tilbage til den øde ø, hvor han voksede op. Absal begyndte at imitere Hayy, men nåede aldrig samme niveau af indsigt som han, og Ibn Tufayl kan afslutningsvis slutte sin beretning med at meddele, at "De tilbad Gud på denne ø, indtil døden tog dem".

Ibn Tufayls beretning sætter således lys på forholdet mellem filosofisk indsigt og erkendelse på

den ene side og den åbenbarede religion på den anden, et spørgsmål der gennem de klassiske århundreder var genstand for heftige diskussioner mellem muslimske lærde. Henrik Kaufmanns oversættelse er elegant og glidende, med omhyggelig gengivelse af en række af de tekniske termer, den arabiske tekst gør brug af. Det grundige noteapparat giver løbende informationer, der gør det muligt for læseren at følge med, og der er desuden omfattende referencer til de forskellige synspunkter, forskere, der har arbejdet med arabisk filosofi, i forskellige sammenhænge har gjort gældende.

I et kapitel gives ligeledes en præsentation af den betydning, Ibn Tufayls værk har haft for Europa med vægt på spanieren Baltasar Gracián (1601-58), og den engelske filosof John Locke (1632-1704). Kaufmann Sørensen er mere forbeholden for så vidt angår Ibn Tufayls mulige påvirkning af Daniel Defoe og hans berømte værk om Robinson Crusoe. I bogens sidste kapitel giver Kaufmann Sørensen en fortolkning af Ibn Tufayl og placerer ham overbevisende i forhold til Ibn Sina og al-Ghazali. Bogen kan derfor stærkt anbefales, dels for den tankevækkende historie om Hayy ibn Yaqzan, men så sandelig også for den fortolkning oversætteren gør gældende af Ibn Tufayl.

Jørgen Bæk Simonsen, professor mso, dr.phil.
Carsten Niebuhr Afdelingen, Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier, Københavns Universitet.

Lissi Rasmussen (ed.): *Bridges instead of Walls. Christian-Muslim Interaction in Denmark, Indonesia and Nigeria.*

Minneapolis, Minnesota: Lutheran University Press 2007. 226 sider.

Spørgsmålet om, hvilken rolle religion spiller i konflikter rundt omkring i verden, er et emne, der optager folk globalt. Det gælder også religiøse organisationer og institutioner som Det Lutherske Verdensforbund (*The Lutheran World Federation*, der er et globalt fællesskab af kristne, lutherske kirker), hvis proaktive indsats over for fredelig sameksistens mellem muslimer og kristne er baggrunden for udgivelsen af denne bog. Bogen kan læses som en erfaringsopsamling på tre casestudier initieret af verdensforbundets studieprogram om kristne-muslimske relationer (2002-2006). I bogen beskrives og analyseres tre konkrete konflikter (*walls*) og tre konkrete eksempler på samarbejde og forsoning (*bridges*) i hhv. Nigeria, Indonesien og Danmark. Bogens struktur følger denne opdeling, så vi først får en konflikt fra hvert land præsenteret, dernæst et par kapitler med tværgående perspektiver, hvorefter der følger tre kapitler om dialogfremmende projekter, igen fulgt op af et kapitel, der samler op på de tværgående pointer. Forfatterne er eksperter fra de tre lande samt USA, og bogen er redigeret af Dr. Lissi Rasmussen, der er initiativtager og leder af Islamisk-Kristent Studiecenter i København, samt præst og forsker. Hun har desuden skrevet to af bogens tre tværgående kapitler.

De konkrete casestudier er spændende læsning. For en dansk læser er det nok især kapitlerne om